

Forfatter: Grundtvig, N. F. S.

Titel: Udrag fra Kort Begreb af Verdens Krønike i Sammenhæng

Citation: Grundtvig, N. F. S.: "Grundtvigs værker", i Grundtvig, N. F. S.: *Grundtvigs værker*, Faculty of Arts, Aarhus University, s. 344. Onlineudgave fra Grundtvigs Værker: https://tekster.kb.dk/text/gv-1812_189-txt-shoot-idm9347.pdf (tilgået 30. juni 2024)

Anvendt udgave: Grundtvigs værker

Ophavsret: Materialet er dedikeret til public domain. Du kan kopiere, ændre, distribuere og fremføre værket, også til kommercielle formål, uden at bede om tilladelse. Husk dog altid at kreditere ophavsmanden.

[Læs CC0-erklæringen](#)

Heiberg havde ikke angrebet Kristendommen, og, til Danmarks Ære være det sagt, neppe eet godt Hoved, thi Bruns Drengespot kan ei regnes, gjorde det; men desflere maadelige Hoveder søgte at indlægge sig Ære ved at 345oversætte og efterskrive hvad der stod i hundrede tydske Bøger. Saadan Eftersnak vilde i en nogenlunde kristelig Alder ei frugtet stort, om den ogsaa kunde blevet ført, nu derimod, da de Fleste ønskede at blive deres Troeslevning kvit, greb Man Paaskuddet med begge Hænder, og bildte sig ind, at Kristendommen var uopreiselig nedrevet ved usselt Pjæt og plump Vittighed af Mennesker, som for det Meste ei turde være deres Ugudelighed bekendt, og hvis Navne Krøniken kan lade raadne uændsede. Satanas selv, siger Apostelen, omskaber sig som en Lysets Engel, og det er da intet Under at hans Apostle skabe sig, som om de vare Retfærdigheds Tjenere. Saaledes gik det bogstavelig herinde; thi Oplysning var Trolddomsordet, hvormed Man vilde fremkogle Mørket, og Man raabte høit, at Korsets Forargelse maatte afskaffes, for at Dyden kunde vinde Herredømmet. Gudsdyrkelse i Aand og Sandhed skulde begynde med at træde Guds Søn under Fødder, bespottede Naadens Aand, og forhaane det Ny Testamentes hellige Kalk. Ogsaa vor Tids Farisæer sagde, at Jesus bespottede Gud, naar han talte om sit Kongesæde ved Faderens Høire og raabte: korsfæst! hans Blod komme over os og vore Børn . Det var storlig at frygte, at deres Skrig skulde faae Overhaand og Regeringen bedøvet dømme at deres Begæring fik at ske, at Kristendom blev uddrevet af Psalmer og Lærebøger, som den, efter deres Ord, alt var udryddet af Skriften. 346Mange sukkede i Løn, men Røsten vovede de ei at løfte; Troen var for de kristelige Boglærde kun en Tilflugt i Nød, ei en urokkelig Vished, ei et helligt Samfund med Gud, og derfor fattedes dem baade Mod og Kraft; Kærligheden var blevet kold, hver tænkte kun paa sig selv, og derfor kunde de sidde stille, medens Troen røvedes fra Tusender blandt deres Brødre; Verdens Spot og Latter turde de ei trodse, men vel Lyset i deres Inderste, der tændtes for at skinne. Bastholm, der før ubedet greb Kristendommens Banner, lod det falde paa Stridens Dag, men Een var der dog, som baade havde Lyst og Formue til at løfte og bære det mandelig, det var Nicolai Edinger Balle, Lollik af Fødsel, men Jydsk af Æt.*født 1744. Hardtad Alle adspredtes, hver til Sit, og forlode ham allene, men han var ikke ene, thi Gud var med ham, og Bibelen forsvarte sig selv igennem ham med saadant Eftertryk, at selv Fiendernes Harme beviste, de rammes af det tveeggede Sværd. End varede Kampen da Trykkeloven udgik,*1799. bød Skribenterne nævne sig og satte Straf for frække Angreb paa Tro og gode Sæder, Regering og enkelt Mand. Balle, som erkjendte, at Lige gyldighed og hemmelige Anfald er værre end aabenbar Strid, vilde ei, at Loven skulde binde Modstandernes Tunge, men den forstummede af sig selv, thi Nogle blueedes ved at nævne sig, Andre af disse, der kaldte sig Sandhedens Kæmper, vilde ei ved at tale, overtræde de hellige Pligter mod deres 347timelige Velfærd, og da Ingen havde noget Nyt at sige, gad og kun Faa læst Mere om saa ligegyldige Ting, som Gud og Evighed og kristen Tro var i de Flestes Øine. Med denne Ligegyldighed gik Dannemark over i det nittende Aarhundrede, og Alt spaaede ilde for Troen og Folket. Man havde skreget saa høit og længe mod den gamle Psalmebog og Pontoppidans Forklaring, som var Almuens Lærebog, at Regieringen troede, aldeles ny vare nødvendige, og Lykke for Danmark, at det havde en Balle og en Regering, som vilde give Sagen i hans Haand; men gode kunde de Bøger ei blive, som under saadanne Omstændigheder skulde udgaa. Balle skrev en Lærebog, som indeholder de kristelige Troessandheder uforfalskede, og det er store Ting, men Balle vilde afbøde Modstandernes Anfald, ved stedse at tale til Forstanden gennem kolde Begreber, og give en Pligt lære i Tidens Smag, derved forledtes han til, at bruge et Bogsprog, der er saare utydeligt for Almuen, og den hjertelige Varme, som en saadan Bog bør have, tabtes. Den gamle Psalmebog kunde trænge til Forbedring; thi Luthers og andre tydske Psalmer vare for det meste slet oversatte, Kingos behøvede en med Ærbødighed ændrende Haand, og ved Siden stode endel, som vare vandede i Tanker og platte i Ord og Talemaader; men hvilken dansk Digter kunde og vilde under Revolutionen *forbedre* de gamle og digte gode ny? Thomas Thaarup *født 1749. var maaske den eneste 348Navnkundige, som med digterisk Anlæg, forenede en gudelig og hjertelig Stemning, men neppe var det, om de kristelige Troessandheder han sang, og han har ei villet kendes ved sine Sange, saaledes som de udkom. De Fleste, hvori Kristendommen, ligesom er gemt til bedre Tider, maa være sammenrimede af aldeles upoetiske Mænd; hvor Tonerne løfte sig, er det mest i kolde Billeder og høit travende Ord; Hjertelighed spores kun i enkelte Sange, mest om timelig Nød og jordiske Forholde, ikke een af Kingos eller Luthers Psalmer er optaget uforvansket, og ikke een høitidelig Sang gør Mindet om de store Begivenheder ved Kristi Fødsel, Liv, Død, Opstandelse og Himmelfart, levende i en beskuelig Fortælling. Føier Man nu til, at der næsten altid tales om Guds Aand, som en blot Kraft, eller et gudfrygtigt Sindelag; at Man har uddrevet Djævelens Navn af Bogen, uden at kunne drive ham af Verden; at Man har udslettet Helvede, uden at kunne tilintetgøre det; at i det mindste en tredie Del er vandede Rim til Gerningers Pris, der tit udvoxe af en syndig Rod; at der er saare Lidt om ret Kærlighed til Gud og Næsten, og at kun faae Psalmer have bibelsk Enfoldighed i Ord og Talemaader: da maa Man beklage den Tid, hvis Stemning den aander. Selv den i Sandhed *høiærværdige* Balle kan heri have feilet, men da han selv er intet mindre end Digter, da det vilde været et Underværk, hvis han slet ikke havde lempet sig efter Tidens Tone, og da vi 349have ham, næst Gud, at takke for, at Bogen beholdt saamegen Kristendom, vil den billige Krønike aldrig gaae strængt i Rette med ham, ja den vil sige, at bedre Bøger vilde rimeligvis paa den Tid gjort mindre Nytte, fordi den seer hen til de Præster og Skoleholdere, i hvis Hænder de kom. Vist var det Lykke for Danmark, at den gamle, gudfrygtige Børge Riisbrigh *født 1731. stod den hele Tid, som en Mur mod de ny filosofiske Unoder, og aftvang ved kristelig Retfærdighed og Kærlighed selv Spotterne Høiagtelse; men til at dæmme mod Tidens Strøm var han ikke dygtig. Vel antastede kun to Lærere ved Høisko len Bibelen aabenbar, men den Ene var netop sat til at vogte den, den udtolkedes bagvendt, Forsoningslæren og alt hvad dertil hører sattes ved en Side, og havde end ikke saa været, vilde dog de Fleste drevet med Strømmen; thi der er en Vei, siger Salomon, som tykkes god for Mandens Øie, enddog dens Udgang er Død, og paa denne Vei, hvor Man lever lystig, borte fra Gud,

der gik Tiden. De fleste unge Præster brød sig da kun lidt om, hvad der stod i Bibelen, lod den ligge og talte med Menighederne om allehaande, eftersom de havde Forstand til. Under Balles Tilsyn fødtes Anstalt til Skolelæreres Dannelse, men Planen var ei grundig gennemtænkt fra et kristeligt Stade, og Udførelsen mislykkedes, saa at mange Lægmand efter nogle Aars Undervisning udgik med endel overfladelige Kundskaber, uhyre Hovmod og liden eller ingen Kri35ostendom. En Lykke var det, at kun faa Landsbyskoler kunde give saadanne Herrer passeligt Levebrød, men den samme Omstændighed hjalp til, at Skolevæsenet daglig mere forfaldt. Ligegyldighed for det Aandelige, og verdslig Omhyggelighed holdt Bønderne fra Kirke, og deres Børn fra Skole, Udskiftning og Udflytning, som efter Tidens Leilighed vare fornødne, og gavnlige for den timelige Velfærd, gave velkomne Paaskud, Bønnebogen raadnede paa Hjemstedet, og naar Præsten een Søndag ret havde lagt sine Tilhørere Flid og Stræbsomhed paa Hjerte, som om det var en Pligt over alle Pligter, kunde han ikke klage, om de siden bleve borte. Under den hardtad almindelige Krig, var det fredelige Dannemarks Søhandel opblomstret, store Rigdomme vare indstrømmede i Enkeltes Huse, Overdaadighed og Vellyst voxte paa Guldmøddingen, Egennyttens trivedes, Man glemte rent, at det er Gud, som giver det daglige Brød, og tænkte kun paa, at sanke eller nyde. Fra den Stund Trykkeloven udgik, blev der tyst paa den aandelige Børs, og Man sukkede over dens Palladium, uden at ville indse, at det Ilion, Loven kunde og vilde omstyrte, maatte være bygt af Ugudelighed og Uteerlighed, Æreskænderi og Oprørstale. Alt syntes da at ville sove ind i en Rus eller Døs, men nu talte Gud med Tordenrøst, og visselig, Hans Skyld er det ikke, om Danmark sover ind igen, saasart Skrækken er forbi.